

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA 's-GRAVENHAGE

uw brief van	uw kenmerk	ons kenmerk	datum
16 mei 2008	2070820390	DL. 2008/1327	10 juni 2008
onderwerp		doorkiesnummer	bijlagen
Kamervragen over de verhuur van vissenkommen in ziekenhuizen			3

_____ Geachte Voorzitter,

1

Bent u op de hoogte van het initiatief van een ziekenhuis in Tilburg om vissenkommen te verhuren met als doel ziekenhuiskamers "wat meer op te fleuren"? 1)

Ja.

2 en 3

Wat is uw oordeel over het verhuren of verkopen van vissenkommen ter decoratie? Hoe verhoudt dit zich tot uw uitspraak dat ronde vissenkommen niet goed zijn voor het welzijn van vissen? 2)

Bent u nog steeds van mening dat ronde vissenkommen een zeer nadelig effect hebben op de gezondheid, het welzijn en de levensduur van vissen? Zo ja, welke conclusies trekt u hieruit voor uw beleid? Zo neen, kunt u dit toelichten?

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit
Directie Landbouw
Bezuidenhoutseweg 73
Postadres: Postbus 20401
2500 EK 's-Gravenhage
Telefoon: 070 - 3786868
Fax: 070 - 3786100

Ik kan mij voorstellen dat er andere wijzen zijn om ziekenhuiskamers te decoreren. Het Landelijk Informatiecentrum Gezelschapsdieren heeft op haar website betrouwbare en nuttige informatie staan over de verzorging en huisvesting van gezelschapsdieren, waaronder ook goudvissen. Uit de praktijk blijkt dat er verschillende factoren van invloed zijn op het welzijn, de gezondheid en de levensduur van vissen. Niet alleen is een deugdelijke huisvesting van belang, maar ook een juiste verzorging, voeding en houderij (zoals bijvoorbeeld de waterkwaliteit en de wijze van schoonmaken). Bij de verkoop van vissen is een goede voorlichting over deze punten belangrijk. De sector zou deze punten in het systeem van private certificering kunnen opnemen. Het traject om te komen tot private certificering van onder andere dierenspecialzaken is inmiddels gestart.

4

Bent u op de hoogte van het feit dat Duitsland de verkoop van vissenkommen reeds verboden heeft? Hoe beoordeelt u dit verbod?

Ja. Dit betreft nationale Duitse wetgeving.

Datum	Kenmerk	Vervolgblad
10 juni 2008	DL. 2008/1327	2

5

Bent u bereid Dibevo (Nederlandse vereniging van dierenspecialzaken) te consulteren over de wenselijkheid van een verbod op de verkoop van vissenkommen? Zo ja, op welke termijn? Zo neen, waarom niet?

Voorop staat dat dierenspecialzaken een eigen verantwoordelijkheid hebben om bij de verkoop van vissen voor de juiste kennisoverdracht met betrekking tot de aanschaf, verzorging, voeding, huisvesting en houderij van vissen te zorgen. De Dibevo is één van de partijen die participeert in het LICG. Ik heb de Dibevo geconsulteerd over de wenselijkheid van een verbod op de verkoop van vissenkommen. Los van het feit of dit juridisch haalbaar is, is de Dibevo van mening dat een verbod op vissenkommen niet leidt tot de oplossing van het probleem. In allerlei winkels zijn immers gelijksoortige glazen kommen voor andere doeleinden te koop. Mensen kunnen deze kommen evenzo gaan gebruiken als vissenkom. De Dibevo heeft mij laten weten geen voorstander te zijn van de huisvesting van vissen in vissenkommen en zegt dit standpunt ook actief aan haar leden uit te dragen.

DE MINISTER VAN LANDBOUW, NATUUR EN
VOEDSELKWALITEIT,

G. Verburg

- 1) http://www.tweestedenziekenhuis.nl/script/Template_SubsubMenu.asp?PageID=751
- 2) Kamerstuk 28 286, nr. 199, blz. 42

Vis huren voor een patiënt? Dat kan!

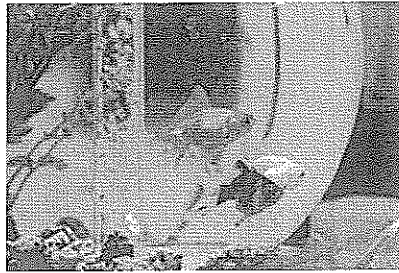
Het TweeSteden ziekenhuis heeft 2008 uitgeroepen tot 'Het jaar van de gastvrijheid'. Dat betekent dat we er alles aan doen om onze gastvrijheid voor u te verbeteren. Het verhuren van vissenkomen is een actie binnen dit jaarthema om het onze gasten (patiënten) wat meer naar de zin te maken in ons ziekenhuis.

Voorheen nam het bezoek een bosje bloemen of een fruitmandje mee. Nu behoort ook het huren van een vissenkomp met sluierslaartjes tot de opties om de kamer wat meer op te fleuren. Vooral nog bieden we de vissenkomen alleen aan in de vestiging Tilburg. Op termijn hopen we dit ook mogelijk te maken in Waalwijk.

Wat kost het?

Het huren van een vissenkomp kan per cluster van dagen.

Huurperiode	Totaalprijs per huurperiode (incl. BTW)
1 t/m 3 dagen	€ 4,50
4 t/m 6 dagen	€ 7,50
7 t/m 10 dagen	€ 10,-
11 t/m 15 dagen	€ 15,-
16 t/m 21 dagen	€ 20,-
Vanaf 21 dagen	€ 25,-

Gehuurd en dan?

De huurder krijgt een ansichtkaart mee om aan de patiënt te geven. Op een later tijdstip bezorgen onze medewerkers de kom bij de patiënt. Bij de levering van de vissenkomp krijgt de patiënt een folder met informatie over de vissen en over het project. De vissen verblijven in een miniaquarium voorzien van filter en luchtpomp waardoor het water schoon en helder blijft. De verzorging nemen wij volledig voor onze rekening.

Ik ga naar huis. Wat gebeurt er nu met mijn vissenkomp?

Wanneer u uit het ziekenhuis ontslagen bent of wanneer de huurperiode is beëindigd, halen we de vissenkomp weer bij u op. Wij maken de kom schoon en zorgen dat deze weer klaar is voor een nieuwe huurder. Het is helaas niet mogelijk de vissenkomp te kopen.

Vragen?

Voor aanvullende informatie en bij vragen en/of opmerkingen kunt u per e-mail contact opnemen via vissenkomp@tsz.nl.

 [print deze tekst](#)

L I C G

Het infopunt voor
"houden v"

Over het LICG Actueel Huisdieren Thema's Projecten Pers Bestellen

Hond
Kat
Kleine zoogdieren
Grote zoogdieren
Vogels
Vissen
Reptielen
Amfibieën
Ongewervelden

Goudvis

NIEUWSBRIEF

E-mail adres

- > Aanmelden
- > Afmelden

LEUK EN LEERZAAM

Wist u dat...?
Kenniskwiz
Familiezaken
Puppykalender
E-cards

VRAGEN

Veelgestelde vragen

LINKS

Dibevo
de Dierenbescherming
de Faculteit der
Diergeneeskunde (Universiteit
Utrecht)
Koninklijke Nederlandse
Maatschappij voor
Diergeneeskunde
het Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit
Stichting Platform Verantwoord
Huisdierenbezit
Wageningen University &
Researchcentrum

Goudvis

Huisdierenwijzer van de goudvis

- Van nature: de meeste soorten kunt u zowel binnen in een aquarium als buiten in de vijver houden.
- Huisvesting: vijver of aquarium.
- Knuffel- of kijkdier: kijkdier.
- Voeding: visvoer, insecten, planten.
- Leeftijd: kan 20 tot 30 jaar worden.
- Kosten aanschaf en verzorging: laag.

Huisdierenbijsluiter van de goudvis (*Carassius auratus auratus*)

Wist u dat

- Goudvissen erg oud kunnen worden? Er is een goudvis bekend die 44 jaar oud werd.
- Goudvissen zowel binnen als buiten gehouden kunnen worden?
- U goudvissen niet in een kom moet huisvesten, maar in een aquarium?

Algemeen

Vissen zijn koudbloedige dieren die zich aanpassen aan de omgevingstemperatuur. Bij temperaturen onder de tien graden eten vissen niet. Bij hogere temperaturen zijn vissen actiever en hebben ze meer voeding nodig. Een goudvis kan de winter in een vijver overleven mits het water diep genoeg is. De meeste goudvissen kunnen ook binnenshuis in koud water gehouden worden, maar dat geldt niet voor varianten zoals sluiersstaarten. Goudvissen zijn sociale dieren, u kunt ze prima in groepen houden wanneer er voldoende ruimte is. Als u overweegt om een goudvis als huisdier te kopen, is het belangrijk dat u zich van tevoren goed laat informeren. Deze huisdierenbijsluiter is hierbij een hulpmiddel.

Verschillende varianten

Goudvissen komen in verschillende kleurschakeringen voor en zijn in veel variaties bij dierspecialzaak te koop. Voorbeelden zijn de korte komeetstaart of komeetgoudvis, telescoopgoudvis, oranda, ryukin, waaiersstaartgoudvis, sluiersstaartgoudvis, ranchu, parelschubgoudvis, pompoenneus, hemelkijker, blaasoog en leeuwenkop.

Huisvesting

Houd de goudvissen bij voorkeur in een aquarium. Een vissenkomp heeft vaak een klein oppervlakte zodat maar weinig water met de lucht in contact komt. Hierdoor kan minder zuurstof uitgewisseld worden. Er zijn verschillende richtlijnen voor het formaat dat het aquarium zou moeten hebben, maar neem een zo groot mogelijke inhoud. Dit is beter voor de vissen en de waterkwaliteit kan beter in evenwicht gehouden worden. De vis moet minimaal acht keer zijn lengte hebben om te zwemmen. De benodigde wateroppervlakte per cm goudvislengte (zonder staart) is 75 cm². De inhoud van het aquarium moet minimaal vijf liter water per centimeter goudvis of drie liter water per gram vis zijn. De minimale aquariumomvang is 60 x 40 x 40 cm.

Voor 'gewone' goudvissen mag de watertemperatuur variëren van 10°C tot 28°C. Een verwarmingselement is niet nodig, maar laat de temperatuur niet teveel variëren. Hier kunnen de vissen niet goed tegen. Sommige varianten geven de voorkeur aan een hogere watertemperatuur, namelijk ongeveer 13°C. Als u bijvoorbeeld sluiersaarten heeft, kunt u een verwarmingselement in het aquarium hangen, stel dat in op 22°C.

Goudvissen wroeten graag op de bodem van het aquarium. Houd hiermee rekening bij de keuze voor bodembedekking: neem geen scherpe aquariumkiezels. U kunt het beste aquariumkiezels van drie tot zes millimeter gebruiken. Omdat goudvissen enorme vervuilers zijn, is een filterpomp aan te bevelen. Het water kan het best bewerkt worden met een neutraliserend middel dat schadelijke stoffen bindt. Goudvissen kunnen slecht tegen chloor. Het beschadigt de kieuwen wat zuurstofopname verhindert, en het verkort de levensduur. Controleer regelmatig de waterkwaliteit. De PH-waarden horen tussen de 7,5 en 8,5 te zijn. De nitriet- en ammoniakwaarden horen nul te zijn.

Verzorgen en hanteren

In een aquarium moet iedere één à twee weken eenderde van het water ververs worden. Eén keer in de maand moet het filtermateriaal uitgespoeld worden in het water dat weggaat om ververs te worden. Gebruik uitsluitend schoonmaakmiddelen die geschikt zijn voor een aquarium. Gebruik nooit andere schoonmaakmiddelen, ook niet om de ruiten schoon te maken.

Zorg ervoor dat het aquarium waterpas staat, zodat er niet te veel druk op één punt komt te staan en het glas kan knappen. Gebruik attributen die voor het aquarium bestemd zijn, zoals een emmer en schepnetje, alleen voor het aquarium en niet voor andere huishoudelijke activiteiten.

Voeding

Goudvissen zijn alleseters, ze eten zowel insecten als planten. Afwisseling van voer vergroot de levendigheid en vruchtbaarheid van vissen. Naast vlokkenvoer kunt u ze levende, gedroogde of diepgevroren watervlooien, muggenlarven of tubifex geven. Bovendien eten goudvissen bepaalde waterplanten, voornamelijk waterpest. Wanneer u bevroren voedseldiertjes wilt geven dient u die wel voldoende te ontdooien, zodat u ze op kamertemperatuur kunt geven aan uw vissen. Het zelf vangen van deze diertjes is af te raden, er bestaat namelijk een groot risico dat u ongewenste ziekteverwekkers meebrengt in uw aquarium.

Geef de vissen één keer per dag voer. Af en toe één of twee dagen overslaan is niet erg. Levend voer kan eenmaal per week gegeven worden. Overvoer de vissen niet. Voer de vissen zoveel als ze in twee tot drie minuten op kunnen eten. Voer dat overblijft kan met een schepnetje weggehaald worden, anders gaat het rotten. Teveel voeren geeft snel een te hoge waarde aan nitraat, nitriet en ammonium, dit zorgt voor vervuiling van het water.

Sluierstaarten krijgen teveel lucht binnen als ze aan de oppervlakte eten. Gebruik daarom voor sluiersaarten speciale zinkende korrels of natgemaakte vlokken. Dit voorkomt dat de vissen teveel lucht in de zwemblaas krijgen, waardoor ze raar gaan zwemmen.

Ziekten en erfelijke aandoeningen

Vissen kunnen doodgaan als gevolg van ouderdom, ziekten, parasieten of fouten bij de waterfiltratie of het water verversen.

Belangrijke veroorzakers van ziekten bij de goudvis zijn infecties door bacteriën en de aanwezigheid van parasieten. Ook kunnen er zich aandoeningen voordoen als gevolg van schimmels. Ververs het water waarin de vis leeft regelmatig om ziekten te voorkomen. Bovendien is het belangrijk dat de vissen voldoende voeding krijgen en dat het voeren regelmatig plaatsvindt, maar overvoer de dieren niet. Bij bacteriële infecties kunnen antibiotica worden toegediend. Deze kunnen geïnjecteerd worden. Er zijn ook middelen die u aan het water kunt toevoegen. Bij de dierenspecialzaak zijn verschillende middelen verkrijgbaar om ziekten, zoals witte stip, te behandelen en algen te verwijderen.

Goudvissen kunnen met een goede verzorging een leeftijd bereiken van twintig tot dertig jaar.

Benodigde ervaring

Voor het op een verantwoorde wijze houden van dit huisdier is geen specifieke ervaring nodig. Zorg wel dat u zich van tevoren goed informeert.

Kosten

Een goudvis is een goedkope vis. Sommige varianten, zoals de sluiersaart, zijn iets duurder. De opstartkosten van een aquarium zijn vrij hoog, maar hangen erg af van de grootte van het aquarium en de gewenste techniek. Hoewel in het algemeen laag, zijn er ook kosten die terugkeren, zoals bijvoorbeeld de aanschaf van voer. Daarnaast kunt u voor kosten komen te staan als er ziektes in het aquarium ontstaan.

Bijzonderheden

- Let er bij het kopen van vissen op dat ze uit schone bakken komen. Er mogen geen zieke of dode dieren in de bak zitten. Laat de meest actieve vissen vangen en vermijd 'kneusjes'. Let er bij sluiersaarten op dat ze niet op de kop zwemmen, dit wijst op een zwemblaasprobleem.
- Laat nieuw gekochte vissen geleidelijk wennen aan de nieuwe wateromstandigheden, nog beter is het om nieuwe vissen in een quarantainebak te plaatsen.
- Spoel planten voor het plaatsen altijd goed af om parasieten te voorkomen.
- Laat kinderen nooit alleen met huisdieren!

Ingezonden

De vissenkomp is een serieus probleem

Geachte redactie,

Verschillende mensen, onder wie dierenartsen, deden nogal lacherig over de motie van de Partij voor de Dieren om de vissenkomp te verbieden. Toch lijkt het welzijn van goudvissen in een vissenkomp een serieus probleem. Internationaal hebben tal van deskundigen op het gebied van de aquariumkunde zich al tegen deze houderijvorm uitgesproken.

H. Frey schreef bijvoorbeeld: "Zo kunnen we de goudvis bestempelen als een 'pionier' van de aquariumwereld. In zijn enge, ronde kerker, waar het hem aan ruimte, zuurstof en goed voedsel ontbrak, leidde hij een triest bestaan." (*Das Süßwasseraquarium*, Radebeul: Neumann Verlag, zeventiende druk. Herziene vertaling uit het Duits door dr. B. Hubert en J.A. Meijer, *Het grote aquariumboek*. Derde druk, p. 43, Amsterdam: Becht).

M. Sweeney liet zich in soortgelijke bewoordingen uit: "Gelukkig is de tijd dat mensen goudvissen hielden in een kleine glazen vissenkomp voorbij. Zelfs nieuwkomers binnen de aquariumhobby weten dat het onmogelijk is om water in een kleine kom gezond en fris te houden voor hun vis." En: "Ronde viskommen zijn niet goed voor welke vissoort dan ook ... zelfs niet voor één vis." (1994, *Goldfish, Look and learn*, Neptune city: T.E.H. Vertaling uit het Engels, 1995, *Goudvissen. Zien en kennen*, p. 6, Harmelen: Ars Scribendi).

Nederlander dr. Vink zei in 1966 optimistisch: "De tijden zijn voorbij dat men deze [goud-, jvr] vis hield in een keurig schoongemaakte bokaal, zonder planten, met telkens ververst water. Dit was de reinste dierenmishandeling." (*Aquariumvissen*, tweede druk, p. 86, Gorssel: Littera Scripta Manet).

De toenmalige directeur van het aquarium van Charlottelund, A. Schiøtz, schreef in 1969: "... al worden ze [goudvissen, jvr] als zodanig nog steeds veel gehouden in verfoeilijke goudviskommen." (1969, *Akvarifisk og Planter*. Vertaling uit het Deens door H. Deumer en Fr. De Graaf, destijds

conservator van het Artis Aquarium, 1971, *Elseviers Aquariumgids*, p. 54, Amsterdam: Elsevier).

Het hoofd van het aquarium van de dierentuin van Stuttgart, dr. D. Jauch, noemde vissenvissen "gevangenis" en het houden van goudvissen in kommen "dierenmishandeling". (*Goldfische und Kois in Aquarium und Gartenteich*, 1988, GU Tier-Ratgeber, München: Gräfe und Unzer. Bewerking en vertaling uit het Duits door J. Bruin, 1996, *Goudvissen in Aquarium en Tuinvijver*, Baarn: Tirion natuur)

De Grote Aquariumgids zegt daarom: "We herhalen het nog maar eens: goudviskommen zouden verboden moeten worden." (1995, Paris: Sélection du Reader's Digest. Vertaling uit het Frans, 2000, p. 33, Keulen: Köne-mann)

Deze eensgezindheid onder de deskundigen is niet verrassend. Goudvissen worden in kommen meestal niet groter dan een paar centimeter. Ze kunnen in de natuur echter veertig centimeter lang worden. Goudvissen sterven in kommen dan ook op jeugdige leeftijd (na enkele weken of maanden), terwijl ze normaal veertig jaar oud kunnen worden. Voortijdige sterfte wordt algemeen geaccepteerd als maat voor verminderd welzijn.

Op een Internationaal Symposium getiteld 'Animal Suffering and Well-being. On the State of the Science' hield V. Braithwaite vorig jaar een lezing getiteld: 'Do fish feel pain?' (21st IGN-meeting, September 20-21, 2007, Giessen, Duitsland, p. 37). Ze vertelde dat er in het vissenbrein een structuur aanwezig is die lijkt op de hippocampus bij de mens. In de menselijke hersenen heeft de hippocampus te maken met leren en herinnering. Letsels in deze hippocampusachtige structuur zorgden ook bij vissen voor slechtere prestaties op het gebied van ruimtelijk en tijdsgebonden leren en bij herinnerings-taken.

Mensen kennen speciale receptoren voor de registratie van pijn. Vissen bezitten volgens Braithwaite vergelijkbare receptoren. Vissen

bezitten ook een hersenstructuur die overeenkomt met de amygdala bij mensen. In de menselijke hersenen worden in de amygdala emotionele processen verwerkt. Letsel in deze overeenkomstige structuur bij vissen verminderde hun prestaties op het gebied van vlucht- en vermijdingsleren. Kennelijk heeft dit gebied ook bij vissen te maken met emoties.

Ik kan mij voorstellen dat het voor kinderen een vormende ervaring kan zijn als hun goudvis doodgaat nadat ze hem hebben verwaarloosd. Maar kennelijk gaan goudvissen in kommen sowieso binnen een paar weken of maanden dood, ook als men de vis naar beste weten zorgvuldig heeft verzorgd. Het is de vraag of men dit kinderen moet aandoen. Vissenvissen zijn al verboden in Duitsland, Oostenrijk en delen van Italië. Dierenwinkeliers lijken het grootste probleem te vormen bij het invoeren van een verbod. Zij blijven om commerciële redenen vissenvissen aanprijzen als geschikt voor een paar goudvissen. Ik vraag me af of dierenartsen hier met hun gezag geen voorlichting tegenover kunnen stellen.

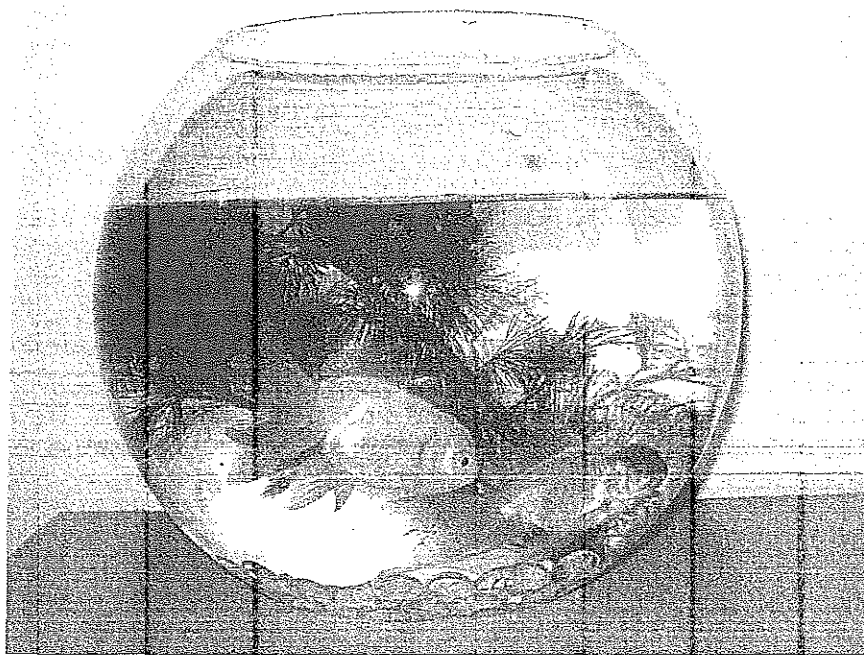
Jeroen van Rooijen, Gedragsbioloog,
Wageningen.

REACTIE VAN PETER WERKMAN

Geachte heer van Rooijen, De vissenkomp heeft nog nooit zo nadrukkelijk in de publieke en politieke belangstelling gestaan als de laatste maanden. Mensen hebben (snel) hun mening klaar over wat wel, maar vooral ook over wat niet mag of zou mogen. Dat is op zich goed, maar die meningen horen wel onderbouwd te zijn.

In uw brief citeert u een aantal uitspraken van auteurs waarin zij zeggen dat (goud)vissen niet in een kom thuishoren. Deze uitspraken lijken eerder opmerkingen en (emotionele) gevoelens weer te geven dan dat zij op wetenschappelijke gronden zijn gebaseerd.

In Nederland zijn enkele (niet officiële) proeven gedaan om de kwaliteit van het water in een vissenkomp te vergelijken met water uit een

Is de vissenkomp een bedreiging voor het welzijn en de gezondheid van zijn bewoner? (Foto: Peter Werkman)

'normale' bak. Mits op de juiste wijze gevoederd en water ververst wordt, is geen verschil in kwaliteit tussen de beide typen water gevonden. Om meer recht te doen aan de afwijzende meningen is een grootschaliger onderzoek nodig, niet alleen naar de waterkwaliteit, maar ook naar de kwaliteit van leven, het welzijn, het gedrag, de gezondheid en de levensduur van vissen in bakken en kommen.

Alle factoren die stress kunnen opleveren, moeten worden vermeden. Het vergrotende effect van het bolle glas kan bij vissen bijvoorbeeld een schrikreactie geven als mensen of dieren vlakbij de kom komen. Het is mogelijk in het bloed van vissen, maar zelfs ook in het zwemwater, het gehalte aan cortisol (stresshormoon) te meten. Hierdoor wordt objectieve informatie verkregen.

U concludeert erg makkelijk dat goudvissen in kommen ondanks soms goede verzorging binnen een paar weken of maanden doodgaan.

De vissenkomp zelf is echter niet de factor waardoor vissen (te) snel sterven. In Nederland worden grote aantallen goudvissen verkocht, veel meer dan men zou verwachten bij een levensduur van minstens twintig jaar. Ik schat dat de gemiddelde levensduur van een goudvis in gevangenschap

ongeveer zes maanden is.

Die korte levensduur is voor een deel te wijten aan onvoldoende kennisoverdracht bij de verkoop van vissen over de houderij en de verzorging. Er worden nog steeds impuls aankopen gedaan, bijvoorbeeld door vrijdagmiddag nog gauw even een bakje met grint, wat planten en een paar vissen te kopen om dat op zaterdag cadeau te geven.

Veel vissen worden ziek of gaan dood als gevolg van onvoldoende kennis over de kwaliteit van het zwemwater. Sommige eigenaren denken dat er niets aan de hand is zolang het water helder is. De vissen zelf zijn dan de graadmeter voor de waterkwaliteit. "Mijn vis doet raar, zou er iets met het water aan de hand zijn?" Zorgen dat een aquarium met een filter goed functioneert voordat er vissen inkomen, gebeurt in de praktijk zelden. Bij het schoonmaken van kleine bakken (vispijpen) of viskommen worden door onwetendheid fouten gemaakt. In de keuken wordt de kom of bak leeggemaakt, de vissen en planten gaan in een bekertje, het grint wordt met goed heet water afgeborsteld. De kom wordt met afwasmiddel schoongemaakt. Dan wordt schoon (koud) water in de bak gedaan, het grint, de vissen en planten

worden teruggezet en de vissen kunnen er volgens de eigenaar weer een paar weken tegen. Het is eigenlijk verbazingwekkend dat zoveel vissen deze mishandeling nog overleven!

Nog vaak blijkt dat mensen vinden dat een zieke vis een dode vis is. Er zijn echter goede behandelmethoden en middelen beschikbaar. Ook speelt de laconieke houding van mensen een rol: "Mijn vis is dood, morgen koop ik wel een nieuwe." De aaibaarheid van een vis is lager dan van een warmbloedig dier. Ook de lage aanschafprijs van een vis blijkt een rem te zijn op het vragen om advies of het gebruiken van middelen voor een behandeling. Gelukkig worden steeds meer mensen zich bewust van het feit dat vissen het net als andere huisdieren waard zijn om een dierwaardig bestaan te hebben. Uw opmerking dat het doodgaan van een verwaarloosde vis een vormende werking op kinderen zou hebben, onderschrijf ik niet.

Als dierenwinkels het grootste probleem lijken te zijn doordat ze viskommen blijven verkopen, zou het zinvol zijn deze branche direct te benaderen. Dierenartsen zijn best bereid het afwijzen van viskommen te ondersteunen (zie mijn artikel 'De vissenkomp en de waterkwaliteit' in het *Tijdschrift voor Diergeneeskunde* 2007;132:524-528) maar bij het aanschaffen en de houderij van vissen in kommen worden zij nauwelijks gehoord en nog minder geraadpleegd.

Mijn conclusie en antwoord op uw brief is dat het probleem van de vissenkomp relatief klein is ten opzichte van de fouten (met als gevolg ziekte en sterfte) die worden gemaakt bij de aankoop, verzorging, voeding en houderij van de goudvis.

Peter Werkman, dierenarts te Leusden.

Recent is verschenen het boek *Fish Welfare* van Edward Branson 300 blz., Blackwell Publishing, ISBN 9781405146296, een zeer lezenswaardig boek waarin alle aspecten met betrekking tot het houden van zowel consumptievis als siervis worden besproken.

voorlichting over het onthaken van vissen. Een verbod acht ik niet nodig en in ontraad dan ook deze motie. De motie op stuk nr. 162 verzoekt de regering te komen tot een verbod op het doden van paling met behulp van zoutbaden en de Kamer hierover binnen een halfjaar te informeren. De motie op stuk nr. 163 verzoekt de regering voor het doden van vissen het gebruik van de meest humane apparatuur die beschikbaar is verplicht te stellen en de motie op stuk nr. 164 verzoekt de regering regelgeving te ontwerpen voor het doden van vis en hiertoe het Besluit doden van dieren aan te passen. In de nota is aangegeven dat ontwikkeling van apparatuur voor het doden van vissen in de laatste fase verkeert. Wetenschappers geven aan nog twee jaar nodig te hebben voor het apparaat gebruiksklaar beschikbaar is. Ik heb fondsen vrijgemaakt voor deze laatste fase en zal er bij de Europese Commissie op aandringen dat ook Europa hier aandacht aan besteed en eventueel ook zulke apparaten gaat invoeren. Ik ontraad dan ook deze moties op dit moment.

De motie op stuk nr. 165 verzoekt de regering om binnen een halfjaar met een plan van aanpak te komen om de malafide hondenhandel tegen te gaan. Het tegengaan van malafide hondenhandel wil ik bevorderen, zoals ik al eens heb gezegd in de richting van de heer Graus. In de handhaving besteed ik er ook aandacht aan, bijvoorbeeld via de recherche van internethandel. Een extra plan hiervoor heeft geen meerwaarde en ik ontraad daarom deze motie.

De motie op stuk nr. 166 verzoekt de regering om nadere regelgeving op te stellen voor de huisvesting en verzorging van particulier gehouden gezelschaps- en hobbydieren. Met uw Kamer heb ik al uitvoerig van gedachten gewisseld over de gezelschapsdieren. Er is een lijn afgesproken: voorlichting, certificering. Ik denk dat dit beter en effectiever is dan nu te komen met regelgeving en ik ontraad daarom deze motie.

De motie op stuk nr. 167 verzoekt de regering te komen tot een landelijk plan van aanpak voor de verdere professionalisering van de opvang van gezelschapsdieren en de Kamer hierover binnen een halfjaar te informeren. De Kamer is eerder al uitvoerig over de gezelschapsdieren geïnformeerd. Sterker nog, wij hebben hierover uitvoerig van gedachten gewisseld. Ik denk dat hetgeen wij toen met elkaar hebben afgesproken in de praktijk eerst een kans moet krijgen. Ik ontraad dan ook deze motie.

In de motie op stuk nr. 168 wordt de regering verzocht om binnen een halfjaar een voorlichtingscampagne over pijn en stress bij vissen op te zetten voor beroepsvissers. Zoals ik zojuist al heb gezegd, is nog niet veel bekend over het welzijn van vissen. Daarom zet ik in op meer onderzoek. Dat onderzoek moet eerst worden uitgevoerd voordat het tot resultaat kan leiden. Ik ontraad dan ook aanvaarding van de motie.

In de motie op stuk nr. 169 wordt de regering verzocht om binnen een halfjaar te komen op een verbod op de verkoop van vissekommen.

Het is bekend dat ronde vissekommen niet goed zijn voor het welzijn van vissen, maar ronde vissekommen laten zich moeilijk onderscheiden van ronde vazen. Een verbod op ronde glazen kommen vind ik onzin. Ik zie dat in de praktijk niet. Misschien kunnen wij dat betrekken bij de discussie over certificering. Ik denk ook dat de sector zich hieraan veel gelegen zal laten liggen. Ik ontraad dan ook

aanvaarding van deze motie. Wij nemen dit punt mee bij het systeem van private certificering.

De **voorzitter**: Dit waren de moties van de PvdD. Ik wil graag het woord geven aan mevrouw Thieme.

Mevrouw **Thieme** (PvdD): De minister vond een van onze moties overbodig en heeft aanvaarding van de rest van onze moties ontraden. Het bijzondere van onze moties is echter dat zij voor een groot deel gebaseerd zijn op verkiezingsprogramma's van politieke partijen die in de Kamer aanwezig zijn. Het betekent dus dat de minister alle moties over dierenwelzijnseisen uit de verkiezingsprogramma's van de PvdA en de ChristenUnie ontraadt. Dat zegt heel wat over de positie van deze partijen in de coalitie als het gaat om dierenwelzijn. Daarnaast ontraadt de minister ook nog eens moties die betrekking hebben op wat het CDA in zijn verkiezingsprogramma belooft aan de kiezer, namelijk dat ruimen van gezonde dieren geen onderdeel mag uitmaken van het beleid inzake de bestrijding van dierziektecrises. Het geeft aan dat deze minister geheel haar eigen koers vaart en dat zij zelfs ingaat tegen de wensen die de coalitiepartijen in hun verkiezingsprogramma's hebben verwoord over het dierenwelzijn.

Als deze moties in stemming gebracht worden, wensen wij dat de partijen de beloften die zij hun kiezers gedaan hebben, gestand doen en de desbetreffende moties zullen steunen.

De heer **Graus** (PVV): De minister sprak over ritueel slachten, maar de motie van mevrouw Thieme betreft onverdoofd ritueel slachten. Moeten wij dieren eronder laten leiden dat wij zieke culturen in ons land toelaten? Moeten de dieren niet eerst verdoofd worden? Misschien kan de minister hierop nog reageren?

Minister **Verburg**: De heer Graus heeft inderdaad een punt. Vorige week heeft hierover een zeer serieuze gedachteswisseling plaatsgevonden. Ik heb toen gezegd dat ik bereid ben daarover met de sectoren te spreken, maar dat vrijheid van godsdienst hierbij een heel belangrijk punt is. Vrijheid van godsdienst staat in onze Grondwet. Wij moeten daarover niet te lichtvaardig denken, want vrijheid van godsdienst is zeer het beschermen waard. Ik heb vorige week al toegezegd dat ik altijd het gesprek wil ingaan, maar niet te hoge verwachtingen wil wekken. Ik herhaal dat vandaag. Voorzitter. Ik kom tot een afsluiting van dit debat. Wij hebben ongeveer 20 uur met elkaar gedebatteerd over de Nota Dierenwelzijn en de Agenda Diergezondheid. Dat geeft aan dat het gaat om een belangrijk onderwerp. Zo wordt dat ook ervaren in de samenleving. Dierenwelzijn en diergezondheid gaan ergens over en dat is terecht. In de toelichting op de nota heb ik gezegd dat dieren niet zijn als mensen, met dezelfde mensenwensen, et cetera. Ik heb vandaag genoteerd: dieren zijn ook geen dingen. Mensen moeten zorgvuldig omgaan met dieren. De verantwoordelijkheid van de mens staat daarbij centraal. Het is voor het eerst dat een nota over dierenwelzijn naar de Kamer is gestuurd en dat daarover zo uitvoerig is gedebatteerd, ruim 20 uur. De nota van minister Brinkhorst is inderdaad wel naar de Kamer gestuurd, maar niet behandeld.

Uit de diverse inbrengen heb ik geproefd dat de Kamer stappen wil zetten. Dat sluit aan bij mijn ambities. Ik heb